

| Araştırma Makalesi / Research Article |

En İyi Arkadaşın Kim? Okul Öncesi Kurumda Arkadaş İlişkileri

Who is Your Best Friend? Friendship in Preschool

Nevra Atış-Akyol¹, Neslihan Güney Karaman²

Anahtar Kelimeler

okul öncesi
arkadaş ilişkileri
en iyi arkadaş
akran ilişkileri
erken çocukluk

Keywords

preschool
friendship
best friend
peer relations
early childhood

Başvuru Tarihi/Received

21.02.2020

Kabul Tarihi /Accepted

08.10.2020

Öz

Çocuğun sosyalleşme sürecinde okul öncesi dönemde kurulan arkadaş ilişkileri, arkadaş etkileşimleri, arkadaşları ile yaşadığı anlaşmazlıklar ve arkadaşları aracılığı ile edindiği deneyimler son derece önemlidir. Bu araştırmanın amacını okul öncesi dönem çocuklarının arkadaşlık kavramına ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi ve sosyalleşme bağlamında ilişkileri anlamlandırılmalarının incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırmada çocukların; arkadaş ve en iyi arkadaş tanımlarına, arkadaş ve en iyi arkadaş arasındaki farka, en iyi arkadaşlarını ve anlamadıkları arkadaşlarını belirleyebilme durumlarına, en iyi arkadaşı ile oynadığı oyunlara ve en iyi arkadaşı ile yaşadığı sorunları çözme yöntemlerine ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma nitel araştırma deseninde planlanmış olup araştırmanın çalışma grubunu ulaşılabilir örnekleme yolu ile belirlenen Ankara ilindeki bir özel okuldan 26 altı yaş çocuğu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan, üç konu alanı uzmanından görüş alınan ve pilot uygulaması yapılan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada çocuklar ile bireysel ve yüz yüze görüşmeler yapılarak veriler toplanmış ve görüşme dökümleri içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda çalışma grubunda yer alan çocukların arkadaşlık ve en iyi arkadaşlık tanımına ilişkin verdiği yanıtlar incelendiğinde, “oyun” “sevgi”, “iyilik” şeklinde ortak kodların ortaya çıktığı bununla birlikte çocukların çoğunluğunun en iyi arkadaş ile arkadaş arasındaki farka ilişkin yorumlarının olduğu ve bu yorumlarının duygu ve paylaşım odaklı olduğu görülmektedir. Ayrıca çocukların çoğunluğunun sorun yaşadıkları arkadaşlarının olduğu, en iyi arkadaşları ile sorun yaşayabildikleri ve bu sorunu çözebildikleri belirlenmiştir.

Abstract

Relationship with friends, interactions with friends, disagreements with friends and the experiences gained through friends are extremely important for socializing in the preschool period. The aim of this study is to determine the pre-school children's understanding of the concept of friendship and to examine their meaning in the context of socialization. The research was planned in qualitative research design. Also the aim of this study is to determine the opinions of friends and best friends, the difference between friends and best friends, their ability to identify their best friends and disagreed friends, the games they play with their best friends and the methods of solving the problems with their best friends. The study group of 26 six-year-old children in a private school in Ankara was included in the study through convenience sampling. The semi-structured interview form which was prepared by the researchers, received opinions from three experts and piloted, was used as data collection tool. One-to-one interviews were conducted with the children and the data were analyzed by content analysis method. As a result of the research, it is seen that children express friendship and best friendship with common codes such as “play”, “love” and “goodness” and the majority of their children state the difference between best friend and friend with a focus on emotion and sharing. It has been found that the majority of children have conflicts with one of their classmates. In addition, it was determined that children could have conflict with their best friends and could solve this problem on their own.

¹ Sorumlu Yazar, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sivas, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0003-4697-847X>

² Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0003-1318-303X>

Extended Abstract

Introduction

The child starts to establish relationships with friends and other adults in the school after the personal relationships she has established with the family. Relationship with friends, interactions with friends, disagreements with friends and the experiences gained through friends are extremely important for socializing in the preschool period.

The main purpose of the study is to examine the opinions of preschool children under 6 years of age towards friendship and best friend. In line with this basic purpose; the definitions of friends and best friends, the difference between friends and best friends, the status of identifying the best friends and disagreed friends, the games played with the best friend and the methods of solving the problems with the best friend were examined.

Method

Data were collected from a total of 26 children (12 female and 14 male) of 6 age groups from 3 classes determined by accessible sampling method. Ethics committee permission was obtained for the application of the research and the school management and teachers were informed about the purpose of the research in detail. For each class, parents of 6-year-olds were sent an informed consent form containing all relevant information and ethical issues to be considered. Children whose families were found to be except to participate in the study were included in the study group. As a data collection tool, semi-structured interview form prepared by the researchers and based on the opinions of three experts was used. In addition, in order to test the comprehensibility of the questions in the interview form, pilot interviews were conducted with 4 children, 2 children at the age of 6 and 2 children at the age of 5 before the data collection process. For each class, an informed consent form was sent to the families of 6-year-old children with all the information related to the research and ethical issues to be considered. Children whose parents were found appropriate to participate in the study were included in the study group.

Interviews were conducted by one of the researchers by face-to-face interviews with children and the interviews were conducted on average 7-10 minutes. The data obtained from the research were analyzed by the content analysis method.

Result and Discussion

As a result of the study, when the answers of the children about the definition of friendship were examined, codes such as "play", "love", "goodness" and "getting to know". When the responses of the children to the definition of best friends were examined, codes such as "closeness", "love", "play" and "goodness" appeared. It was seen that the children expressed the same codes "love", "play" and "goodness" in their definitions for friends and also best friends. The correct definition of children about friendship in general is a developmentally expected outcome and gives teachers some clues for children and preschool education. Teachers can create group activities to support children to be with their friends to strengthen their friendship. It can also plan activities to improve children's social relationships by transforming children's existing friendships into learning opportunities. For example, role playing and drama can improve problem solving skills for negative situations. In addition, this information shows that the teacher can benefit from the method of peer learning.

In addition, as a result of the research, the children stated that they mostly play street games with their best friends, dramatic games, sports games, manipulative games and "other" coded games. The relationship between play and friends is complementary to each other, and it is a conclusion that children should express more about outdoor play. This result may be due to the fact that children see the outdoor space as the area where they feel happy and free in the games they play with their best friends.

As a result of the study, it was seen that 25 from 26 children chose their best friend(s) among their friends by name. Also 20 children say name of friend(s) whom they had problems. It is concluded that the names of children are different from the best friends and friends they have problems with, meaning that the children do not include their friends with the best friends category. As a result of the study, it was found that 18 of 26 children had problems with their best friends and 7 of them had no problems with their best friends. It was determined as "talking", "apologizing", "leaving to time", "gifting" and "other" codes regarding the methods of solving the problems they had with their best friend. This result of the research shows that children can solve their own problems with their best friends in preschool period.

Another result of the study is that children in the same class often refer to their same friend as the children they have problems with. This result of the research is a very important finding for teachers and researchers and needs to be intervened. Teachers should work on the causes and solutions of these children, and researchers should conduct detailed research on these issues.

GİRİŞ

Çocuğun aile ile kurduğu bağ, aile içi dinamikler, etrafındaki yetişkinlerle girdiği iletişim, akranları ile kurduğu duygusal ilişkiler ve çocuğun sahip olduğu kişilik özellikleri kısacası çocuğun toplumsal çevresiyle olan etkileşimleri, çocuğun sağlıklı gelişimi için oldukça önemlidir. Okul öncesi eğitim kurumuna başlamasıyla birlikte çocuk, akranlarıyla daha çok zaman geçirmeye

başlamaktadır. Akranlarla geçirilen zaman çocuklar için doğal öğrenme ortamları oluşturmada ve çocuğun sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca akranlarla geçirilen zaman, çatışma ve problem durumlarıyla başa çıkmak için çocuğa deneyimler sağlayarak çocuğun yakın ilişkiler kurmasına, kendini mutlu hissetmesine ve tüm bu ilişki ağı sayesinde kendini tanımasına fırsat vermektedir. Erken çocukluk döneminde çocukların akranlarını fark etmesi, akranları ile kısa süreli kurduğu ilişkilerden uzun süreli ilişkilere doğru yol alması, akranları arasından arkadaş tercihinde bulunması gibi beceriler ile çocuktaki olumlu sosyal davranışlar gelişmektedir (Eckerman, Stein, Rubin & Ross, 1982). Kuramsal temelde incelenecek olursa, akran ilişkilerini ele alan kuram ve yaklaşımlardan biri Vygotsky' (1978) nin sosyo-kültürel kuramıdır. İnsan davranışları ve düşüncesi üzerinde kültürel unsurların etkili olduğunu savunan Vygotsky'e göre kültür; algı, hafıza, dikkat gibi temel zihinsel işlemlere etki etmektedir. Bu süreçte bireyin gelişiminde kişilerarası ilişkiler önem taşımakta ve bu kişiler arası ilişkilerde de dil ve oyun önemli bir yer tutmaktadır (Berk & Winsler, 1995; Bjorklund, 2005). Bu kuram çerçevesinde değerlendirildiğinde çocuk için hem kişiler arası ilişkilerde hem de oyun ve dilin kullanımında akranların son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Genel olarak yaşları birbirine yakın olan çocuklar akran olarak ifade edilmekle beraber, alan yazında ikiz kardeşler, yaş aralığı az olan kardeşler ve yaş aralığı az olan kuzenler de akran olarak değerlendirilmektedir. Gelişimsel özelliklere paralel olarak yeni doğan ve bebek grubunda yaş farkı altı ay ve daha az olan çocuklar akran olarak kabul edilirken, okul öncesi dönem çocuklarında bu yaş farkı bir yaşa kadar kabul edilebilir düzeydedir (Howes, 2009a). Alan yazında erken dönemde deneyimlenen akran ilişkileri ile çocukluk döneminin ilerleyen yıllarında ortaya çıkanlar arasında bağlantı olduğunu vurgulayan çok sayıda çalışma vardır. Örneğin, erken dönemlerde akranları ile etkin bir şekilde oyunlara katılan çocukların, erken çocukluk ve orta çocukluk döneminde de diğer çocuklara karşı daha duyarlı oldukları belirtilmektedir (Ladd ve Troop-Gordon, 2003). Yapılan araştırmalarda olumlu akran ilişkileri oluşturamayan çocukların daha sonra problemlili ilişkilere sahip olma olasılığı daha yüksek olarak değerlendirilmektedir (Ladd ve Price, 1987; Howes, Rubin, Ross ve French, 1988). Benzer şekilde Hay (2005) akranlarla erken yaşlarda yaşanan problemlerin, çocuğun daha sonraki sosyal ve duygusal gelişimi için olumsuz sonuçlar doğurduğunu belirterek erken çocukluk döneminde akran ilişkilerinin önemini vurgulamaktadır.

Çocukların akran ilişkilerinde olumsuz problemler yaşamamaları için akranları tarafından kabul görmeleri ve akranları ile olumlu deneyimler yaşamaları gerekmektedir. Akran ilişkisi, bir çocuğun ebeveynleri ile olan ilişkisinden, kardeşleri ile olan ilişkisinden, ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişkilerinden ve ailenin sosyal destek imkânları gibi birçok faktörden etkilenebilmektedir (Hay, 2005). Yapılan araştırmalarda, bu bilgiye ek olarak akran kabulünün aslında doğrudan doğruya çocukların tüm bu faktörlerin etkisi ile şekillendirdiği kendi davranışlarından kaynaklandığını göstermektedir. Çalışmalar agresif çocukların ve/veya prososyal davranışlarda eksiklik yaşayan çocukların akranları tarafından kabul edilmediklerini belirtmektedir (Crick, 1997; Öneren Şendil ve Erden, 2014; Hay ve diğ. 1999; Vitaaro, Gagnon ve Tremblay 1990). Erken çocukluk döneminde davranışsal ve duygusal problemleri olan çocukların bu problemleri akran reddine maruz kalma durumunda daha da artmaktadır (Hartup, 1992; Hay, 2005). Aksine okul öncesi dönemde kurulan erken arkadaşlıklar ve akran grupları ile olumlu ilişkiler, çocukları daha sonraki psikolojik problemlere karşı koruma eğilimindedir (Hay, 2005).

Hay Payne ve Chadwick (2004)'e göre çocukların akranlarıyla uyumlu bir şekilde etkileşime girme yeteneğinin altında yatan duygusal, bilişsel ve davranışsal beceriler, yaşamın ilk iki yılında gelişmeye başlayan 6 temel beceriyle şekillenmektedir. Bu beceriler; ortak dikkati yönetmek, duyguları düzenlemek, dürtüleri kontrol etmek, bir eylemi taklit etmek, neden-sonuç ilişkilerini anlamak ve dil yeterliliği şeklindedir. Bebekler ve küçük çocuklar çoğu zaman akranlarıyla erken dönemlerde tanışır ve bazıları doğumdan başlayarak belirli akranlarla uzun süreli ilişkiler yaşarlar. Yaşamın erken dönemlerinde bebekler diğer bebeklerle, gülererek, dokunarak veya nesnelere kullanarak iletişim kurabilirler (Hay, Castle, Davies, Demetriou, Stimson, 1999). Akranlarla etkileşim gelişimsel bir sıra izlemektedir. Başka bir ifade ile Howes (1983), bebeklerin etkileşime girdikleri sınırlı sayıda akranları olmasına rağmen, okul öncesi dönemde çocukların kısa sürede arkadaş çevresini genişlettiğini ve gelişimsel bir ilerleme göstererek istikrarlı ve kalıcı arkadaşlıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Konu ile ilgili yapılmış bir araştırmada okul öncesi dönem büyük yaş grubu çocukların, karşılıklı arkadaşlıklara katılma eğilimi, okul öncesi dönem küçük yaş grubu çocuklarından daha fazla olarak ifade edilmektedir (Vaughn' Colvin, Azria, Caya, Krysik, 2001).

Hartup (1992), gelişim için arkadaşlığın dört işlevini tanımlamıştır.

1. Arkadaş ilişkileri ile çocuk: Gelişimsel beceriler öğrenebilme ortamına ulaşır
2. Kendisi, diğerleri ve dünya hakkında bilgi edinir
3. Normal ve stresli (çatışma anlarında) etkileşimler sırasında ortaya çıkan duygusal ve bilişsel deneyimlere ulaşır
4. Sonraki ilişkileri için kendi modellerini oluşturur.

Çocukların yaşamlarında arkadaşların, önemli bir yere ve çocuklar üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu net bir şekilde görülmektedir. Arkadaş ilişkileri, akran ilişkilerin karşılıklı ikili ilişkiye dönüşmüş özel bir boyutu olarak ifade edilmektedir (Rubin, Bukowski ve Parker 2006). Arkadaşlarının düşünceleri veya arkadaşlarının kişisel özellikleri bir çocuğu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Hartup, 1996). Bu nedenle okul öncesi dönemde çocukların "arkadaş" ve "en iyi arkadaş" kavramlarına yükledikleri anlamları, arkadaş ilişkilerindeki deneyimleri, beklentileri ve düşünceleri çocuk görüşlerinden yola çıkararak değerlendirmenin alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi dönem altı yaş çocuklarının arkadaşlık ve en iyi arkadaşına yönelik görüşlerini incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1)Çocukların; arkadaş ve en iyi arkadaşla ilişkin görüşleri nelerdir?
- 2)Çocukların arkadaş ve en iyi arkadaş arasındaki farka ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3)Çocukların en iyi arkadaşını/ arkadaşlarını ve en çok anlaşmazlık yaşadığı arkadaşını/arkadaşlarını belirleme durumu nedir?
- 4)Çocukların en iyi arkadaşı/arkadaşları ile oynadığı oyunlar nelerdir?
- 5)Çocukların en iyi arkadaşı/arkadaşları ile yaşadığı sorunları çözme yöntemleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Çocuğun başta sosyal duygusal gelişimi olmak üzere tüm gelişim alanlarını etkileyen arkadaş ilişkileri üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Çocuklar kurdukları arkadaş ilişkileri ile sosyal ilişkilerin nasıl kurulacağı, yakın arkadaş ilişkileri ve bu ilişkinin onlara neler hissettirdiği ve paylaşma, farklı düşüncelere saygı, anlaşmazlıklara çözüm bulma gibi pek çok prososyal becerileri kazanabilmektedir. Bu nedenle gelişimin en kritik yılları olarak bilinen erken çocukluk döneminde kurulan arkadaş ilişkilerinin yapısını ve işleyişini çocukların gözünden anlayabilmenin hem akademik çalışmalar hem de alandaki uygulamalar için yol gösterici olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırma sonuçları çocukların arkadaş ilişkileri ile ilgili bilgiler vermekle birlikte çocukların zihinsel gelişimi (kavramlar arasındaki farklılıkları anlama ve ifade etme gibi) ve sosyal duygusal gelişimi (problem çözme becerileri, kendilerine zarar verebilecek ihtimallerden uzak durma gibi) ile ilgili de ip uçları da sağlamaktadır.

YÖNTEM

Bu bölümde makalenin amaçları doğrultusunda kullanılan araştırma yöntemi, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süresi ve verilerin analizi başlıklarına yer verilmektedir.

Araştırma Yöntemi

Okul öncesi dönem altı yaş çocuklarının arkadaşlık ve en iyi arkadaşla ilişkin görüşlerinin incelendiği bu çalışma nitel araştırma deseninde planlanmıştır. "Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Stewart ve Cash'a göre (2010) görüşme, karşılıklı etkileşim ve iletişim içeren soru sorma ve yanıtlamaya şeklinde gerçekleşen önceden belirlenmiş süreçtir. Araştırmada görüşme soruları çocuklarla birebir olarak yüz yüze görüşme yoluyla sorulup, ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilindeki bir özel okulun 3 ayrı sınıfında eğitim gören 6 yaşını doldurmuş 12'si kız, 14'ü erkek olmak üzere toplam 26 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yöntemi olarak ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ulaşılabilir örnekleme, araştırmacıya zaman ve para açısından ekonomiklik sağlayan örneklemin seçilmesidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve üç okul öncesi eğitim alan uzmanından görüş alınarak son hali verilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ayrıca görüşme formunda yer alan soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacı ile veri toplama süreci öncesinde 2 altı yaş, 2 beş yaş olmak üzere 4 çocukla pilot görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda, arkadaşlığın ve en iyi arkadaşlığın tanımı, en iyi arkadaşla oynanan oyunlar, en iyi arkadaşları ile sorun yaşama durumları ve çözüm yöntemlerine ilişkin toplam 8 adet açık uçlu soru bulunmaktadır. Araştırmada yer alan sorular "Sence arkadaş kime denir?", "En iyi arkadaşınla (söylediği isim/isimleri kullanarak) hiç anlaşmazlık yaşadığınız oluyor mu?" şeklinde kısa ve çocuğun gelişimine uygun olup çocuklar tarafından kolaylıkla anlaşılabilir. Araştırmada yer alan sorular "Sence arkadaş kime denir?", "En iyi arkadaşınla (söylediği isim/isimleri kullanarak) hiç anlaşmazlık yaşadığınız oluyor mu?" şeklinde kısa ve çocuğun gelişimine uygun olup çocuklar tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma sürecinde öncelikle Ankara ilindeki bir üniversitenin Etik Kurul Komisyonundan gerekli etik kurul izni alınmıştır. Araştırmanın yürütüleceği okulun özel bir okul oluşu ve okul sistemi doğrultusunda ayrı bir etik izin süreci yürütmeleri nedeni ile tüm belgeler ile ayrıca okulun yönetim kurulundan da izin alınmış, okul yönetici ve rehber öğretmenine araştırmanın amacı ve süreci ile ilgili detaylı bilgilendirme yapılmıştır. Her sınıf için 6 yaşındaki çocukların ailelerine araştırma ile ilgili tüm bilgilerin ve dikkat edilecek etik konuların yer aldığı aydınlatılmış onam formu gönderilmiştir. Son olarak aileleri tarafından araştırmaya katılmasına izin verilen çocuklara görüşme öncesinde rehber öğretmen eşliğinde araştırmaya ait bilgilerin yer aldığı, görüşme esnasında istediği anda görüşmeyi sonlandırabileceğine dair açıklama yapılmış ve sonrasında onay alınan çocuk ile baş başa görüşme gerçekleştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan tüm sorular araştırmacılar arası tutarsızlığın önüne geçilmesi amacı ile araştırmacılarından biri tarafından çocuklarla yüz yüze görüşülerek uygulanmış ve görüşmeler ortalama 7-10 dakika aralığında

gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın tüm verileri 2018 yılı Mart ayı içerisinde toplanmıştır. Araştırma sürecinde ve sonrasında, çocuklarla yapılan araştırmalarda dikkat edilmesi gereken etik kurallara özenle dikkat edilmiş ve gönüllülük esas alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler araştırmacılar tarafından önce kodlara ayrılarak içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi, görüşülen ya da gözlemlenen bireylerden toplanan verilerden yola çıkılarak belirli kavram ve temalar çerçevesinde verilerin bir araya getirilerek okuyucunun anlayacağı biçime dönüştürdüğü bir analiz yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada, bireylerin görüşlerini açık şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara da sıklıkla yer verilir.

Görüşmeler esnasında veri kaybını önlemek adına ses kayıt cihazı kullanılmış görüşme sonrasında ses kayıtları yazıya dökülmüştür. Araştırmadan elde edilen veriler araştırmacılar tarafından içerik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiş olup, sekiz sorunun her biri için analiz sonrasında ayrı ayrı kodlar belirlenerek temalar oluşturulmuştur. Araştırmacılar arası kodlayıcı güvenilirliği .87 olarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman (1994) kodlayıcılar arası tutarlılığın .80'in üzerinde olması gerektiğini belirtmektedir. Araştırmada çocukların verdiği bilgilerin gizliliğini koruyabilmek adına çocuklara 1'den 26 ya kadar kodlar verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma verilerinden elde edilen bulgular frekans değerleri ile verilmiş ve çocukların ifadelerinden örnekler sunulmuştur.

Tablo 1. Çocukların arkadaş tanımları

Tema	Kod	f	Katılımcı Kodları
Tanımları	Oyun	8	2,5,10,11,15,17,25,26
	Sevgi	7	4,8,9,13,16,18,24
	İyilik	4	6,7,14,23
	Tanımak	3	20,21,22
Arkadaş	Diğer (paylaşabildiğim/ kendi dostuna/ arkadaşşıma/kardeşıme kuzenime, anneme, babama)	4	1,3,12,19
	Toplam	26	

Tablo 1'de görüldüğü üzere çocukların arkadaşlık tanımına ilişkin verdiği yanıtlar incelendiğinde, 26 çocuktan 8'i arkadaşlığı "oyun" şeklinde, 7'si arkadaşlığı "sevgi" şeklinde, 4'ü arkadaşlığı "iyilik" şeklinde, 3'ü arkadaşlığı "tanımak" şeklinde ifade etmişlerdir.

Özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların akran etkileşimleri oyun ile başlamakta ve devam etmektedir. Günümüzde çocuğun hayatında oyunun yeri ve önemi tartışmasız bir konu olarak kabul edilmekte ve sosyalleşmeye katkısı vurgulanmaktadır. Çocuğun sosyal duygusal gelişimde oyun, sosyalleşme ve arkadaşlık birbirini tamamlayan unsurlar olarak önümüze çıkmaktadır.

"Sence arkadaş kime denir?" sorusuna çocukların verdiği yanıtlarda oyun oynama temelli ifade eden çocukların en sık kullandığı ifadelerden biri "Oyun oynamayı seven çocuklara denir." (Ç25) olmaktadır.

Çocukların ifadelerinde duygusal vurgunun da sıklıkla yapıldığı görülmektedir. "Birbirini seven kişilere denir." (Ç16) "İyi insanlara." (Ç14)

İnsanları tanımak ve sonrasında arkadaş olmanın da önemli olduğunu ifade edilmesi sosyal ilişkilerde çevrenin farkına varmanın önemli olduğunu göstermektedir. "Tanıdığın kişilere." (20)

Tablo 2. Çocukların en iyi arkadaş tanımları

Tema	Kod	f	Katılımcı Kodları
En iyi arkadaş tanımları	Oyun	4	17,24,26,1
	Sevgi	6	2,3,4,18,20,23
	İyilik	2	8,10
	Yakınlık	8	9,7,14,15,16,21,25,5
	Bilmiyor	2	11,13
	Diğer (hiç sana vurmayan/ arkadaş/kardeş/ayıcıklar)	4	1,6,19,22
Toplam		26	

Tablo 2'de görüldüğü üzere çocukların en iyi arkadaş tanımına ilişkin verdiği yanıtlar incelendiğinde, 26 çocuktan 7'si en iyi arkadaşlığı "yakınlık" şeklinde, 6'sı "sevgi" şeklinde, 4'ü en iyi arkadaşlığı "oyun" şeklinde, 2'si "iyilik" şeklinde ifade etmiş ve 3'ü de bilmediğini belirtmiştir.

“ Sence en iyi arkadaş kime denir?” sorusuna çocukların verdiği yanıtlarda Tablo1’de yer alan bulgulardan farklı olarak, en iyi arkadaşına yönelik çocukların düşüncelerinin “yakın olmak” ve “sevgi” kodlarında yoğunlaştığı “oyun” kodunun ise üçüncü sırada geldiği görülmektedir.

Çocuklar “Arkadaş şey, bazı arkadaşların tanıdığın olur bazıları en yakın arkadaş olur” (Ç9), “Hep yanında vakit geçirmek” (Ç5) şeklindeki ifadeler ile sıklıkla yakınlığı vurgulamışlardır. Bulgular çocukların en iyi arkadaşta daha çok paylaşım odaklı olduklarını, duygu “En çok sevilen arkadaşta” (Ç3) ve yakın ilişkilere önem verdiklerini göstermektedir.

Oyun oynamaktan ziyade kendini o arkadaşına yakın hissetmesi çocukların hem arkadaş ile en iyi arkadaş kavramını ayırt edebildiklerini hem de yakınlık, sevgi gibi duygusal gelişimi destekleyici kavramları içselleştirdiklerini göstermektedir.

Tablo 3. Çocukların arkadaş ve en iyi arkadaş arasındaki farka ilişkin görüşleri

Tema	Kod	f	Katılımcı Kodları
Arkadaş ve en iyi arkadaş arasındaki fark durumu	Var (daha iyi, daha çok oynadığım)	20	1,3,4,5,6,7,9,10,13,14,15,16,19,20,21,22,23,24,25,26
	Yok	2	12,18
	Bilmiyorum	2	2,8
	Diğer (arasındaki fark aynı değiller, herkes farklıdır)	2	11,17
	Toplam	26	

Tablo 3 ‘den anlaşıldığı üzere çocukların arkadaş ve en iyi arkadaş arasındaki farka ilişkin görüşleri, 26 çocuktan 20’sinde fark olduğuna ilişkin, 2’si fark olmadığına ilişkindir. Ayrıca 2 çocuk arkadaş ve en iyi arkadaş arasındaki farkı bilmediğini belirtmiştir.

Arkadaş ve en iyi arkadaş arasındaki fark olduğunu ifade edemeyen 6 çocuk yaş grubu düşünüldüğünde azımsamayacak bir rakam olarak değerlendirilebilir. Çocuklar günlerinin büyük bir kısmını geçirdikleri arkadaşları ile olan ilişkilerindeki farklılığı bilişsel olarak ayırtıramadığı gibi duygusal olarak da ayırtıramamış veya bunu sözel olarak ifade edememişlerdir.

Tablo 4. Çocukların en iyi arkadaş sayıları

Tema	Kod	f	Katılımcı Kodları
En İyi Arkadaş Sayısı	Bir	17	1,2,4,5,8,10,11,12,13,14,17,18,19,20,21,22,24
	İki	1	15
	Üç	7	3,6,9,16,23,25,2
	Herkes	1	7
	Toplam	26	

Tablo 4’ de görüldüğü üzere çocukların “En iyi arkadaşın veya arkadaşların kim?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, 26 çocuktan 17’si sadece bir arkadaşının ismini, 7’si üç arkadaşının ismini, 1’i iki arkadaşının ismini belirtmiş ve çocuklardan 1’i de “herkes” yanıtını vermiştir.

“Senin en iyi arkadaşın veya arkadaşların kim?” sorusuna çocukların verdiği yanıtlar incelendiğinde çocukların sıklıkla “Elif” (Ç2) şeklinde bir arkadaşının ismini söyleyerek içlerinden en iyisini kendi standartlarına göre kategorize ederek seçtikleri, bazı çocukların ise “Cemre, Zehra, Ela” (Ç3) şeklinde iki veya üç arkadaşının ismini yine kendi standartlarına göre seçtikleri görülmektedir.

Ayrıca Tablo 3’te yer alan bilgilere göre arkadaş ile en iyi arkadaş arasındaki farklı ifade edemeyen çocukların (Ç2, Ç8, Ç11, Ç12, Ç17, Ç18) Tablo 4’te en iyi arkadaş olarak tek bir arkadaşını seçebildikleri görülmektedir. İki bulgu birlikte değerlendirildiğinde arkadaşlarını isim ile ifade etmiş olmaları arkadaş ile en iyi arkadaş arasındaki farka ilişkin bilişsel ve duygusal olarak ayırım yapabildiklerinin bir göstergesi olabileceği gibi “Senin en iyi arkadaşın veya arkadaşların kim?” sorusu sorulduğunda ilk akıllarına gelen arkadaşlarının isimlerini söyleyerek duygusal ve bilişsel ayırımı içselleştirememiş olduklarını da gösterebilir.

Tablo 5. Çocukların en iyi arkadaşlarıyla oynadıkları oyunlar

Tema	Kod	f	Katılımcı Kodları
Oynanan Oyunlar	Dramatik Oyun (evcilik, ajancılık, askercilik, transformers)	7	2,9,10,12,15,17,19
	Sportif Oyun (futbol, jimnastik, basketbol, okçuluk)	6	4,6,11,12,14,16
	Manupülatif Oyun (lego)	1	25
	Sokak Oyunları (misket, saklambaç, yakalamaca, yerden yüksek, ebeleme)	15	1,2,3,5,7,8,13,17,18,20,22,23,24,25,26
	Diğer (Selena, kötü perde, dut toplama, hayvanlarla)	4	8,10,17,21
Toplam	33		

Tablo 5’ den anlaşıldığı üzere çocukların en iyi arkadaşları ile oynadıkları oyunlara ilişkin yanıtları incelendiğinde, 26 çocuktan 15’i sokak oyunlarını, 7’si dramatik oyunlarını, 6’sı sportif oyunlarını, 1’i manupülatif oyunlarını tercih ettiklerini belirtmiştir.

“Onunla/onlarla hangi oyunları oynarsınız?” sorusuna ilişkin çocukların yanıtları incelendiğinde çocukların çoğunlukla “Futbol” (Ç6), “Bahçe zamanında oynuyoruz öğretmen izin verince misket de oynuyoruz” (Ç18) şeklinde sportif oyunlar ve sokak oyunları gibi dış mekan oyunlarını ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca çocukların en iyi arkadaşları ile sıklıkla dramatik oyunlar da “Selana, evcilik” (Ç10) oynadıkları anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamında veri toplanan özel okulun dış mekânları ve iç mekânları aktif bir şekilde kullandığı bilindiğinden, çocukların bu cevapları onların en iyi arkadaşları ile oynadıkları oyunlarda kendi oyun ve özgürlük ve mutluluk anlayışlarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Çocukların oyun ve arkadaşlık anlayışında dış mekanda oynanan oyunlar son derece önemli bir yer tutmaktadır. Öyleki diğer temasındaki bazı cevaplarda da “Yaz olunca dut toplarız, birilerini yakalarız, oyuncaklarla oynarız” (Ç17) yine dış mekan oyunu ifade edilmektedir.

Tablo 6. Çocukların anlaşılamadığı arkadaş sayısı

Tema	Kod	f	Katılımcı Kodları
Sorun Yaşadıkları Arkadaş Sayısı	Bir	19	1,2,3,5,6,10,11,12,13,14,15,17,19,20,21,22,23,24,26
	İki	1	25
	Yok	6	4,7,8,9,16,18
	Toplam	26	

Tablo 6’den anlaşıldığı üzere çocuklar en çok sorun yaşadıkları arkadaşlarının isimlerine ilişkin yanıtları incelendiğinde 26 çocuktan 19’u yalnızca bir arkadaşının ismini, 6’sı sorun yaşadığı arkadaşının olmadığını ve 1’i iki arkadaşının ismini belirtmişlerdir.

Çocukların yanıtları en iyi arkadaşlarıyla ilgili verdikleri yanıtlarla birlikte analiz edildiğinde bütün çocukların en iyi arkadaşları için belirttikleri isim ile sorun yaşadıkları arkadaşları için belirttikleri isimler farklıdır. Ayrıca aynı sınıftaki çocuklar genellikle sorun yaşadıkları arkadaşları ile ilgili olarak aynı çocuğun ismini diğer çocuklara göre daha sık belirtmiştir. Üç sınıftan birincisinde 11 çocuktan 8’i; ikinci sınıfta 8 çocuktan 5’i ve üçüncü sınıfta 7 çocuktan 4’ü aynı arkadaşının ismini sorun yaşadığı arkadaşları olarak ifade etmişlerdir.

“Genelde anlaşılamadığın arkadaşın var mı? (varsa kim?)” sorusuna yönelik çocukların verdiği cevaplar incelendiğinde; bazı çocukların arkadaşları ile çatışma durumlarına pek sık girmediği ya da yaşanan bazı anlaşmazlıkları kendi düşünce sistemleri doğrultusunda genel bir anlaşmazlık olarak görmediği “Yok” (Ç6) ama çocukların çoğunluğunun en az bir arkadaşı ile “Efe, Kerem” (Ç25) sorun yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Sosyalleşme sürecine destek sağlayan arkadaş ilişkilerinde sınıftaki çocuklar arasından en çok sevilen arkadaş(lar)ın olması, sadece arkadaş(lar)ın olması ve anlaşmazlık yaşanan arkadaş(lar)ın olması sürecin doğal akışı olup çocukları sosyal hayata hazırlamaktadır.

Tablo 7. Çocukların en iyi arkadaşlarıyla sorun yaşama durumu

Tema	Kod	f	Katılımcı Kodları
En İyi Arkadaşla Sorun Yaşama Durumu	Evet	10	9,10,11,13,15,19,20,22,24,26
	Hayır	7	2,3,7,12,14,16,21
	Bazen	8	1,5,6,8,17,18,23,25
	Cevap Yok	1	4
	Toplam	26	

Tablo 7’de görüldüğü üzere çocukların en iyi arkadaşlarıyla sorun yaşama durumuna ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, 26 çocuktan 10’u en iyi arkadaşlarıyla sorun yaşadıklarını, 8’i bazen sorun yaşadıkları, 7’si sorun yaşamadıklarını belirtmiştir.

“En iyi arkadaşınla (söylediği isim/isimleri kullanarak) hiç anlaşmazlık yaşadığınız oluyor mu?” sorusuna çocuklar sıklıkla en iyi arkadaşları ile anlaşmazlık yaşayabildiklerini “Evet” (Ç10) ve “O bana kızıyor bazen” (Ç18) belirtmektedirler. Bazı en iyi arkadaşlıkların ise tıpkı yetişkin ilişkilerinde olabileceği gibi anlaşmazlık yaşanmadan “Hayır” (Ç16) devam ettiği ifade edilmektedir.

Tablo 8. Çocukların en iyi arkadaşlarıyla yaşadıkları sorunu çözme yöntemleri

Tema	Kod	f	Katılımcı Kodları
Sorun Çözme Yöntemleri	Özür dilemek	5	10,11,13,15,25
	Zamana bırakmak	6	2,6,8,9,19,23
	Diğer (zincir bozma hareketi, okulda uygulanan dörtlü çark tekniği, başka bir arkadaşın barıştması)	3	1,17,18
	Konuşarak	2	20,26
	Hediyeleşerek	2	22,24
	Toplam	18	

Tablo 8’den anlaşıldığı üzere çocukların en iyi arkadaşları ile yaşadıkları sorunu çözme yöntemlerine ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, en iyi arkadaşı ile sorun yaşadığını ve bazen sorun yaşadığı belirten 18 çocuktan 6’sı zamana bırakarak, 5’i “özür dileyerek”, 2’si “konuşarak”, 2’si “hediyeleşerek” şeklinde belirtmişlerdir.

“Öyle durumlarda anlaşmazlığınızı nasıl çözersiniz?” sorusuna çocukların verdiği cevaplar incelendiğinde çocukların yaşadıkları anlaşmazlıkları çözüm yollarını anlatırken bazılarının aynı zamanda yaşadıkları duyguları da ifade ettikleri “Kavga ettiğimiz zaman kendimi kötü hissediyorum. Kavga ettiğimiz şeyi unutuyoruz. Özür diliyoruz. Barışıyoruz.” (Ç10), bazılarının ise kendi haklarını korumaya yönelik çabalar sergiledikleri “Hep onun istediği oluyordu. Ben Zeynep’e dedim ki “Bana böyle yapamazsın” dedim,

arkama dönüp gittim. Ela öyle yaptığımı yapmadı. Bu yüzden hala Ela istediğini yapamıyor ama ben artık istediğimi yapabiliyorum.” (Ç17) görülmektedir. Çocukların tamamının en iyi arkadaşları ile yaşadıkları sorunlara yönelik cevap vermiş olup farklı kişiler arası problem çözme yöntemleri “Şöyle çözdük. Bir gün daha geçti. Sonra eski halimize döndük.” (Ç19), “Hediyeleşerek barışıyoruz” (Ç22) sergiledikleri görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonucunda çalışma grubunda yer alan çocukların arkadaşlık tanımına ilişkin verdiği yanıtlar incelendiğinde, “oyun” “sevgi”, “iyilik” ve “tanımak” şeklinde kodlar ortaya çıkmıştır. Çocukların en iyi arkadaş tanımına ilişkin verdiği yanıtlar incelendiğinde ise “yakınlık”, “sevgi”, “oyun” ve “iyilik” şeklinde kodlar ortaya çıkmıştır. Çocukların arkadaş ve en iyi arkadaşla yönelik yaptıkları tanımlamalarda “sevgi”, “oyun” ve “iyilik” kodlarını ortak olarak ifade ettikleri, farklı olarak ise arkadaş, tanıdıkları akranları, en iyi arkadaş da yakın oldukları akranları şeklinde ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca çocuklara arkadaş ve en iyi arkadaş arasında fark olup olmadığı sorulduğunda 26 çocuktan 20’si fark olduğunu, 2’si fark olmadığını ve 2’si arkadaş ve en iyi arkadaş arasındaki farkı bilmediğini vurgulamıştır. Uluslararası alan yazındaki konu alanı uzmanlarından biri olan Howes (2009b) arkadaşlığı, oyun sırasındaki tamamlayıcılık, karşılıklılık, paylaşılan olumlu sevgi bağı olarak tanımlamaktadır. Bu tanım araştırma bulgusunda yer alan çocukların tanımları ile tamamen uyumlu görünmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgularda çocukların büyük bir kısmının arkadaş, en iyi arkadaş tanımlamalarını doğru yapabildiklerini en iyi arkadaşın arkadaştan daha farklı olduğunu kavradıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bulgusuna paralel olarak Türkiye’deki dört ve beş yaş çocuklar ile İsveç’deki dört ve beş yaş çocukların arkadaşlığa ilişkin görüşlerinin incelendiği benzer bir çalışmada çocukların en iyi arkadaşla ilişkin görüşlerine yönelik belirlenen kodlar genellikle ortak olmakla birlikte, Türk çocuklarında en çok “sevgi”, İsveç çocuklarında ise en çok “oyun” kodunun belirlendiği görülmektedir (Güney Karaman, Sward, Atış-Akyol ve Çakmak, 2018). Okul çağı 3. 4. ve 5. sınıf çocukları ile yapılan başka bir çalışmada, çocukların, “arkadaş” ı, iyi olan, dürüst olan, çalışkan olan şeklinde tanımladıkları belirtilmektedir (Gündoğdu, 2003). Büyükbüçer ve Ulutaş (2018) dört, beş yaşında birbirleriyle yakın arkadaş olan okul öncesi dönem çocukları ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanarak yaptıkları çalışmada çocukların yakın arkadaşlarının neye öfkelenildiğini bildiklerini ve yakın arkadaş olan çocukların birlikte aynı oyunları oynamaktan zevk aldıklarını bulmuşlardır. Çocukların genelinin arkadaşlığı doğru tanımlamaları gelişimsel olarak beklendiği bir sonuç olup çocukların mevcut arkadaş ilişkilerinin olumlu duygu, davranış ve paylaşım dayalı sağlam temeller üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar öğretmenlere çocuklar ve okul öncesi eğitim için bazı ipuçları vermektedir. Altı yaş grubundaki bu çocukların arkadaş ilişkilerinin arkadaşlık için gerekli temellere dayalı oluşu onların bir üst düzeye çıkabileceğini yani var olan arkadaş ilişkilerinin öğrenme fırsatlarına kolaylıkla çevrilebileceğini düşündürmektedir. Öğretmenler çocukların farklı arkadaşları ile ilişkilerini güçlendirmek için, çocukların arkadaşlarıyla beraber olmalarını destekleyecek grup etkinlikleri oluşturabilir veya mevcut arkadaşlık durumlarını öğrenme fırsatına dönüştürerek çocukların sosyal ilişkilerini geliştirici etkinlikler planlayabilirler. Özellikle mış gibi oyun, drama gibi yöntemlerle hayali olumsuz durumlar yaratarak çocukların problem çözme becerilerini geliştirebilirler. Ayrıca araştırmanın bu bulgusu öğretmenin akran öğrenmesi yönteminden faydalanabileceğini düşündürmektedir.

Araştırma sonucunda çocuklar, en iyi arkadaşları ile en çok sokak oyunları olmak üzere dramatik oyun, sportif oyun, manüpülatif oyun ve “diğer” kodlu oyunları oynadıklarını belirtmektedirler. Araştırma sonucu ile paralel olarak okul öncesi dönemdeki arkadaş ilişkilerinde oyunun önemi alan yazında da sıklıkla vurgulanan bir noktadır. Okul öncesi dönemden itibaren ortaya çıkan arkadaş ilişkileri, çoğunlukla ikili veya küçük gruplarda yapılandırılmış oyunlarda ya da fantezi oyunlarında belirginleşmekte; orta çocukluk döneminde, arkadaşlıklar, büyüyen kişilerarası farkındalığın bir fonksiyonu olarak paylaşılan normlara, kişisel niteliklere dayanmakta ve ergenlikte arkadaşlıklar, açıklığa, dürüstlüğe ve şefkate sahip olan samimi, ikili değişimlere dayanmaktadır (Bigelow, 1977; Parker ve Gottman, 1989). Bir başka çalışmada, olumlu oyun davranışları gösteren çocukların akranları tarafından daha çok kabul edildiğini ve daha fazla karşılıklı arkadaşlığa sahip oldukları görülmüştür. Öte yandan, oyun oynama bozukluklarının sergilenmesi çocukların sosyal kabullerini ve karşılıklı arkadaşlık ilişkilerini azalttığını göstermektedir. (CoelhoTorres, Fernandes ve Santos, 2017). Oyun ile arkadaşlık arasındaki güçlü bağdan yola çıkılarak çalışmada çocuklara en iyi arkadaşları ile en çok oynadıkları oyun sorulmuş, çocuklardan gelen cevaplar alan yazındaki oyun çeşitlerine göre değil çocukların verdiği cevaplara göre kod ve temaya dönüştürülmüştür. Araştırmada çocukların en iyi arkadaşları ile en çok sokak oyunları temasındaki oyunları oynadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Bu sonuç çocukların dış mekanda hem oyun arkadaşları tercihleri konusunda hem de oyun alanı konusunda daha özgür hareket edebilmelerinden kaynaklanmakta olabilir.

Araştırma sonucunda çocukların en iyi arkadaşlarıyla ilgili olarak 26 çocuktan 25’inin arkadaşları arasından en iyi arkadaş veya arkadaşlarını isim belirterek seçtikleri görülmektedir. Çocukların arkadaşları arasından sorun yaşadıkları arkadaşlarıyla ilişkili olarak 26 çocuktan 20’si arkadaş veya arkadaşlarını isim belirterek seçmiş 6’sı sorun yaşadıkları arkadaşları olmadığını belirtmiştir. Çocukların en iyi arkadaşları ve sorun yaşadıkları arkadaşlarına ilişkin dile getirdikleri isimlerin farklı olduğu yani çocukların sorun yaşadıkları arkadaşlarını en iyi arkadaş kategorisine almadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucunda 26 çocuktan 18’inin en iyi arkadaşları ile sorun yaşayabildikleri, 7’sinin en iyi arkadaşları ile sorun yaşamadıkları bulunmuştur. En iyi arkadaş ile sorun yaşayabildiğini belirten çocukların bu sorunları çözme yöntemleri analiz sonucunda “konuşarak”, “özür dileyerek”, “zamana bırakarak”, “hediyeleşerek” ve “diğer” kodları şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın bu sonucu okul öncesi dönemde çocukların arkadaşları ile yaşadıkları sorunları kendi başlarına çözebildiklerini göstermektedir. Araştırmanın sonucuna paralel olarak alan yazındaki çalışmalarda, okul öncesi çocukların arkadaşlarına diğer akranlarından daha farklı davrandıklarını,

onlarla daha fazla sosyal ilişkilerde bulduklarını ve onlarla daha fazla çatışmaya girdiklerini, ancak bu çatışmaların müzakere ve ortak çözüm arayışıyla çözülme eğiliminde olduğunu göstermektedir (Akt. Coelho, Torres, Fernandes ve Santos, 2017). Pek çok araştırmacının arkadaşlıkla ilgili iki boyutu tanımladığını belirtmek önemlidir. Arkadaşlığın birinci boyutu, birliktelik, olumlu sosyal davranışlar, güvenilirlik, sıcaklık gibi kavramlara atıfta bulunur. Arkadaşlığın ikinci boyutu ise çatışmalara atıfta bulunur. Araştırmanın bulgusuna paralel olarak pek çok çocuğun arkadaşlık anlamına ilişkin algılarının, bu boyutların her ikisinden de, örneğin yakınlık ve çatışmalar gibi bileşenleri içerdiği konusunda bazı kanıtlar vardır (Daniels, Quigley, Menard ve Spence, 2010). Ancak arkadaşlar arasında yaşanan çatışmalar her zaman normal kabul edilmemesi gereken son derece önemli bir konudur. Çatışma ve ilişkisel saldırganlık arasında ince bir çizgi vardır. Yaşanan çatışmalarda her zaman bir taraf fedakârlık yapmak zorunda kalıyor ve/veya bir taraf çatışmada kendi istediği olması için sürekli baskı yapıyor ise aradaki bu ince çizgi aşımış demektir. Çünkü alan yazında ilişkisel saldırganlığı küçük çocukların ilişkilerini özel ve samimi tutmak için aracı olarak kullanılabildiği ve yakınlığın genellikle olumlu bir arkadaşlık özelliği olarak görülse de, ilişkisel olarak saldırgan bir arkadaşla yakın arkadaşlığa sahip olmanın olumsuz olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Grotmeter ve Crick, 1996). Araştırma sonucunda çocukların en iyi arkadaşları ile sorun yaşayabildikleri ancak genellikle sorun yaşadıkları arkadaşlarının en iyi arkadaş olarak belirttikleri arkadaşlarından farklı olduğu ve çocukların en iyi arkadaşları ile yaşadıkları sorunları çözebildikleri anlaşılmış olup bu sonuçlar araştırmaya katılan çocukların sağlıklı arkadaş ilişkilerine sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Alandaki öğretmenlerin ise çocukların arkadaşları ile ilgili yaşadığı sorunların içeriğine ve çözülme sürecine dikkat etmesi ve sürecin ilişkisel saldırganlığa dönüşmemesi için önlem alması gerekmektedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguda aynı sınıfta yer alan çocukların genellikle aynı arkadaşlarını sorun yaşadıkları çocuk olarak belirtmelerine ilişkin sonuçtur. Okul öncesi dönem çocukları ile yapılan bazı çalışmalarda, arkadaşlar arasında yaşanan çatışma durumlarının aynı zamanda akran reddi ile ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır (Salı, 2014; Sebanç, 2003). Araştırmadan elde edilen bilgi, çocukların genellikle aynı arkadaşlarını sorun yaşadıkları kişi olarak belirtmeleri bu durumun söz konusu çocuktan kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Araştırmanın bu sonucu alanda yer alan uygulamacılar için son derece önemli ve müdahale edilmesi gereken bir bulgudur. Sınıflarda arkadaşları tarafından en çok sorun yaşanan çocuk ile ilgili öğretmenlerin neden ve çözüm yollarına ilişkin çalışmalar yapması gerekmektedir. Aksi takdirde akran reddine uğraması muhtemel olan bu çocukların hem sosyal hem de akademik açıdan akranları ile deneyim yaşama şansları ortadan kalkacağı için telafisi zor sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

ÖNERİLER

Araştırmanın tartışma ve sonuç bölümünde açıklandığı üzere araştırma bulguları öğretmenler için pek çok ipucu içermektedir. Çocukların arkadaş ilişkilerini geliştirici uygulama planlamak, mevcut arkadaş ilişkilerini öğrenme fırsatlarına dönüştürmek, arkadaş ilişkilerinde sorun yaşayan çocukları fark etmek ve önlem almak bunlardan bazılarıdır. Araştırma kapsamında belirtildiği üzere okul öncesi dönem çocuklarda arkadaş ilişkileri son derece önemli olup bu ilişkiyi kuramayan çocuklar için araştırmacılar tarafından nedenlerinin araştırılacağı çalışmalar yapılmalı, arkadaş ilişkilerini geliştirmeye yönelik erken müdahale programları alana kazandırılarak yaygınlaştırılmalıdır. Araştırma bulgularında da görüldüğü üzere araştırmada yer alan 3 sınıfta da arkadaşları tarafından sorun yaşadıkları çocuk olarak ifade edilen belirgin isimlerin oluşu son derece önemli ve üzerinde hem araştırmacıların hem de öğretmenlerin çalışması gereken bir konudur.

KAYNAKÇA

- Berk, L. ve Winsler, A. (1995). Scaffolding children's learning: Vygotsky and early childhood education. Washington: NAEYC.
- Bigelow, B. J. (1977). Children's friendship expectations: A cognitive developmental study. *Child Development*, 48, 246–253.
- Bjorklund, D. (2005). Children's thinking: cognitive development and individual difference. Belmont: Thomson Wadsworth.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş. ve Demirel F. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Coelho, L., Torres, N., Fernandes, C., & Santos, A. J. (2017). Quality of play, social acceptance and reciprocal friendship in preschool children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 25(6), 812-823.
- Crick N.R., Casas J.F., Mosher M. (1997). Relational and overt aggression in preschool. *Developmental Psychology*, 33(4):579-588.
- Daniels, T., Quigley, D., Menard, L., & Spence, L. (2010). "My best friend always did and still does betray me constantly": Examining relational and physical victimization within a dyadic friendship context. *Canadian Journal of School Psychology*, 25(1), 70–83
- Büyükbıçer E., İlkay Ulutaş (2018). Yakın arkadaşı olan okul öncesi çocukların duygusal farkındalıklarının incelenmesi. 1. Uluslararası Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Kongresi Bildiri Özet Kitabı, Sf. 535, (11-18 Mayıs 2018, İstanbul)
- Grotmeter, J. K. & Crick, N. R. (1996). Relational aggression, overt aggression, and friendship. *Child Development*, 67, 2328–2338.
- Gündoğdu R. (2003). İlköğretim 3. 4. ve 5. sınıf çocuklarının arkadaşlık konusundaki görüşleri ve arkadaş seçimlerini etkileyen etmenler, Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Güney Karaman N., Sward A. K., Atış-Akyol N., Çakmak Ş. K., 2018. Best friends forever: best friend perception of children live in Turkey and Sweden 70th OMEP World Assembly and Conference. (27-29 Temmuz, 2018., Prag, Çek Cumhuriyeti)

- Hartup, W. W. (1992). Having friends, making friends, and keeping friends: Relationships as educational contexts. *ERIC Digest*.
- Hartup, W.W: (1996). The company they keep: friendship and their developmental significance. *Child Development*, 67:1-13.
- Hay, D. F. (2005). Early peer relations and their impact on children's development. *Encyclopedia on early childhood development*, 1 (1), 1-6.
- Hay, D. F., Castle, J., Davies, L., Demetriou, H., & Stimson, C. A. (1999). Prosocial action in very early childhood. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 40 (6), 905-916.
- Hay, D. F., Payne A., & Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (1), 84-108.
- Howes, C. 1983. "Patterns of Friendship." *Child Development* 54, 1041–1053.
- Howes, C. (2009a). Friendships and peers. In Benson, J. B., Haithh, M. (Eds.), *Social and emotional development in infancy and early childhood* (pp.156-166). UK: Elsevier.
- Howes, C. (2009b). Friendship in Early Childhood. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski and B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relations, and groups* (pp.180–194). New York: Guilford Press.
- Howes, C., Rubin, K. H., Ross, H. S., & French, D. C. (1988). Peer interaction of young children. *Monographs Of The Society For Research In Child Development*, 53(1), 1-92.
- Ladd, G. W., Troop- Gordon, W. (2003). The role of chronic peer difficulties in the development of children's psychological adjustment problems. *Child Development*, 74 (5), 1344-1367.
- Ladd, G. W., Tropp & Price, J. M. (1987). Predicting children's social and schooladjustment folowing the transition from preschool to kindergarten. *Child Development*, 58, 1168-1189.
- McChristian, C. L., Ray, G. E., Tidwell, P. S., & LoBello, S. G. (2012). Classroom friends and very best friends: A short-term longitudinal analysis of relationship quality. *The Journal of genetic psychology*, 173(4), 463-469.
- Öneren Şendil, Ç.,& Erden, F. T. (2014). Peer preference: A way of evaluating social competence and behavioural well-being in early childhood. *Early Child Development and Care*, 184(2), 230-246.
- Parker, J. G.,& Gottman, J. M. (1989). Social and emotional development in a relational context: Friendship interaction from early childhood to adolescence. In T. J. Berndt & G. W. Ladd (Eds.), *Peer relations in child development* (pp. 95– 131). New York, NY: Wiley.
- Rubin, K. H., W. M. Bukowski, J. G. Parker. (2006). Peer interactions, relationships, and groups." In W. Damon, R. M. Lerner and N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of Child Psychology* (pp.571–645). Hoboken: John Wiley& Sons.
- Eckerman, C., Stein, M., Rubin, K. H., & Ross, H. S. (1982). Peer relationships and social skills in childhood.
- Salı, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 195-216.
- Sebanc, A. M. (2003). The friendship features of preschool children: Links with prosocial behavior and aggression. *Social Development*, 12(2), 249-268.
- Stewart, C. J., Cash, W. B. (2010). *Interviewing: principles and practices*. New York: McGraw-Hill.
- Vaughn, B. E., T. N. Colvin, M. R. Azria, L. Caya, and L. Krysik. (2001). Dyadic analyses of friendship in a sample of preschool-age children attending head start: Correspondence between measures and implications for social competence. *Child Development*, 72 (3), 862–878.
- Vitaro F., Gagnon C, Tremblay R.E. (1990). Predicting stable peer rejection from kindergarten to Grade one. *Journal of Clinical Child Psychology* 19 (3), 257-264.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.